




UNIVERSITY  
OF TAMPERE

This document has been downloaded from  
TamPub – The Institutional Repository of University of Tampere

 *Publisher's version*

The permanent address of the publication is  
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201308221313>

Author(s):	Paloheimo, Heikki
Title:	Vaaliohjelmat ja ehdokkaiden mielipiteet
Main work:	Suomen europarlamenttivaalit
Editor(s):	Pesonen, Pertti
Year:	2000
Pages:	50-81
ISBN:	951-44-5598-3
Publisher:	Tampere University Press
Discipline:	Political science
Item Type:	Article in Compiled Work
Language:	fi
URN:	URN:NBN:fi:uta-201308221313

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

### 3 VAALIOHJELMAT JA EHDOKKAIDEN MIELIPITEET

*Heikki Paloheimo*

Tässä luvussa tarkastellaan Suomen puolueiden vaaliohjelmia vuosien 1996 ja 1999 europarlamenttivaaleissa. Tarkastelun kohteena ovat vain puolueiden EP-vaaleja varten tekemät ohjelmat. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät puolueiden yleisemmät kansainvälistä politiikkaa tai Eurooppa-politiikkaa käsittelevät erityisohjelmat samoin kuin puolueiden eurooppalaisten yhteistyöjärjestöjen tai Euroopan parlamentin puolueiden EP-vaalijulistukset. Vaaliohjelmien analyysissä päähuomio kiinnitetään niihin puolueisiin, jotka ovat saaneet edustajiaan valituksi Euroopan parlamenttiin. Muiden puolueiden ja ryhmien vaaliohjelmia tarkastellaan vain lyhyesti. Luvun lopussa on luettelo analysoiduista vaaliohjelmista.

Vuoden 1999 vaalien osalta analysoidaan myös europarlamenttivaaliehdokkaiden mielipiteitä kahdeksassatoista kysymyksessä, joihin he vastasivat Helsingin Sanomien internetsivuilla ollutta ns. vaalikonetta varten.<sup>1</sup>

Keskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat seuraavat:

1. Mitä aihepiirejä puolueet käsittelivät vaaliohjelmissaan?
2. Miten puolueiden kannanotot eri aihepiireistä erosivat toisistaan?

---

<sup>1</sup> Helsingin Sanomien toimitus on ystävällisesti antanut kyselylomakkeella kokoamansa ehdokkaiden mielipiteet käyttöni aineiston analyysia varten. Esitän Helsingin Sanomien toimitukselle lämpimät kiitokset mahdollisuudesta saada käyttää lehden kokoamaa aineistoa. Myös Yleisradion internetsivulla oli saman tyyppinen vaalikone sekä 1996 että 1999.

3. Miten yhdentymistä koskevat puolueiden kannanotot muuttuivat vuoden 1994 kansanäänestysvaiheesta vuosien 1996 ja 1999 europarlamenttivaaleihin?
4. Miten eri puolueisiin kuuluvien ehdokkaiden mielipiteet erosivat toisistaan vuoden 1999 europarlamenttivaalissa?
5. Kuinka paljon samaan puolueeseen kuuluvien ehdokkaiden mielipiteet erosivat toisistaan vuoden 1999 europarlamenttivaalissa?
6. Vastasivatko ehdokkaiden mielipiteet puolueiden vaaliohjelmissaan esittämiä mielipiteitä?

Ohjelmien analyysin taustoittamiseksi tarkastellaan aluksi puolueiden Euroopan unionia ja yhdentymistä käsittelevien mielipiteiden muotoutumista Euroopan unionin jäsenyydestä käydyn keskustelun yhteydessä.

## Kannanotot jäsenyvät – rintamalinjat muotoutuvat

Euroopan integraatiota käsittelevä puolueiden ohjelmatyö vilkastui nopeasti sen jälkeen, kun Suomi keväällä 1992 haki Euroopan unionin jäsenyyttä. Niin puolueiden kuin äänestäjien kannanotot alkoivat kiteytyä ja rintamalinjat muodostua vuoden 1994 EU-kansanäänestyksen kampanjoinnin aikana.

*Perusteluja EU-jäsenyyden puolesta.* Suomen päätöstä hakea EU-jäsenyyttä perusteltiin suurelta osin taloudellisilla laskelmilla. Hallitus arvioi jäsenyyden nostavan suomalaisten elintasoja. Lisäksi jäsenyyden kannattajat pitivät tärkeänä sitä, että EU:n jäsenenä Suomi voisi olla mukana niissä neuvottelupöydissä, joissa tärkeitä päätöksiä tehdään. Jotkut halusivat EU-jäsenyyden avulla palauttaa poliittisille päätöksentekijöille sen vallan, jonka markkinat ovat kansallisvaltioiden hallituksilta vieneet. Sosiaalidemokraatit kaipa-sivat keynesiläistyypistä markkinatalouden sääntelyä kansainvälisellä tasolla. Vihreät taas pitivät tärkeänä kansainvälistä

yhteistyötä luonnontaloudellisesti kestäväen kehityksen ja luonnon-suojelun edistämiseksi. (Paloheimo 1995; Raunio 1999)

Jäsenhakemus- ja kansanäänestyskeskustelussa esitettiin sekä taloudellisia, kulttuurisia, turvallisuuspoliittisia että muita poliittisia perusteluja EU-jäsenyyden puolesta ja eurooppalaisen integraation myönteisyydestä (Jenssen ym. 1998; Paloheimo 1998; Pesonen 1994; Sänkiäho & Säynäsallo 1994). Suuri osa perusteluista näytti olevan perinteisen vasemmisto–oikeisto-jaon suhteen neutraaleja. Niitä esittivät niin porvarilliset kuin vasemmistopuolueet. EU-jäsenyyden kannattajat katsoivat integraation lisäävän taloudellista vaurautta, antavan ulkomaisille yrityksille kannustimia sijoittua Suomeen sekä parantavan edellytyksiä hoitaa työllisyyttä ja ylläpitää hyvinvointiyhteiskuntaa.

Osa perusteluista oli tyypillisesti vasemmiston arsenaaliin kuuluvaa retoriikkaa. Niiden ajatuksena on, että markkinatalous ei toimi kunnolla ilman poliittista ohjausta ja talouden kansainvälistyessä tarvitaan markkinatalouden poliittista sääntelyä myös kansainvälisellä tasolla. Esimerkiksi seuraavat kannanotot kuuluvat tyypillisesti tähän ryhmään. Yritystoiminnan kansainvälistyessä myös ammattiyhdistysliikkeen on organisoiduttava toimintaan kansainvälisellä tasolla; markkinoiden kansainvälistyttyä tarvitaan sekä rahapolitiikkaa että finanssipolitiikkaa kansainvälisellä tasolla; ympäristönsuojelu vaatii kansainvälistä yhteistyötä.

Osa perusteluista oli porvarillisille puolueille ominaista retoriikkaa. Niissä taloudellinen integraatio nähtiin välineenä lisätä markkinakilpailua ja siihen perustuvaa taloudellista tehokkuutta sekä keinona päästä eroon erilaisten monopolien ja pitkälle organisoituneiden eturyhmien markkinatalouteen synnyttämistä kalkkeutumista. Tämän retoriikan logiikka lähtee siitä, että rajojen taloudellinen avautuminen tuo markkinoille uutta kilpailua toisista maista. Kansalliset kartellit, monopolit ja muut kilpailulta suojatut yksiköt joutuvat sopeutumaan kansainväliseen kilpailuun; kansainväliset markkinat lisäävät kurinalaisuutta niin työmarkkinoilla kuin julkisessa taloudessa; kansalliset ammattiyhdistykset menettävät monopolivoimaansa ja julkista talouttakin on keven-

nettävä, että kansantalous olisi kilpailukykyinen kansainvälisillä markkinoilla.

Euroopan unionin jäsenyyttä perusteltiin myös turvallisuuspolitiikalla. Ennen Suomen EU-jäsenyyttä käydyssä keskustelussa EU:n turvallisuutta ja vakautta lisäävää roolia perusteltiin lähinnä taloudellisella keskinäisriippuvuuden opilla: maat, joiden taloudellinen hyvinvointi perustuu niiden väliseen taloudelliseen vuorovaikutukseen, eivät suhtaudu vihamielisesti toisiaan kohtaan ja ratkaisevat erimielisyytensä rauhanomaisin keinoin. EU-kansäänestyskeskustelussa Suomen liittymistä unionin jäseneksi perusteltiin myös sillä, että Suomen jäsenyys EU:ssa, Länsi-Euroopan vaikutusvaltaisimmassa kansainvälisessä organisaatiossa, lisää Suomen turvallisuutta mahdollisissa kansainvälisissä konflikteissa. Suomen liittyttyä Euroopan unionin jäseneksi EU:n turvallisuuspoliittista roolia alettiin yhä enemmän tarkastella EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan näkökulmasta.

EU-jäsenyyttä perusteltiin myös kulttuurisilla viiteryhmätekijöillä. Tätä asiaa painottavat henkilöt korostivat, että EU on länsimaisia vapaus-, demokratia- ja markkinatalousarvoja kunnioittavien valtioiden yhteenliittymä ja Suomen on kylmän sodan päätyttyä viimeinkin otettava paikkansa Länsi-Euroopan demokraattisten maiden joukossa.

*Perusteluja EU-jäsenyyttä vastaan.* EU-jäsenyyttä edeltävässä keskustelussa esitetyt perustelut yhteisön jäsenyyttä vastaan liittyivät joko talouteen, maan itsenäisyyden säilymiseen, demokration toteutumiseen tai turvallisuuspolitiikkaan. Osa EU-jäsenyyden vastustajista piti yhteisön jäsenyyttä uhkana kotimaisille työmarkkinoille. He viittasivat siihen, että työttömyys on Euroopan unionissa 1980-luvulta alkaen ollut jatkuvasti korkeammalla tasolla kuin Efta-maissa. Suomen keskusta ja maatalousväestö kritikoivat EU-jäsenyyden aiheuttamaa uhkaa Suomen maatalouden kansalliselle omavaraisuudelle.

EU-jäsenyyttä vastaan esitettiin runsaasti vasemmistolaista retoriikkaa. Sen mukaan Länsi-Euroopan taloudellinen integraatio

perustuu uusliberalistisiin oppeihin. Se lisää suuryritysten valtaa ja murentaa ammattiyhdistysliikkeen vaikutusvallan. Se lisää turvattomuutta ja epävarmuutta vähäosaisten keskuudessa. Talous- ja rahaunioni on vinoutunut korostamaan vakaata hintatasoa korkean työttömyyden hinnalla. Näitä perusteluja esittivät niin kommunistit kuin vasemmistoliiton, sdp:n, keskustan ja vihreiden markkinakriitikot.

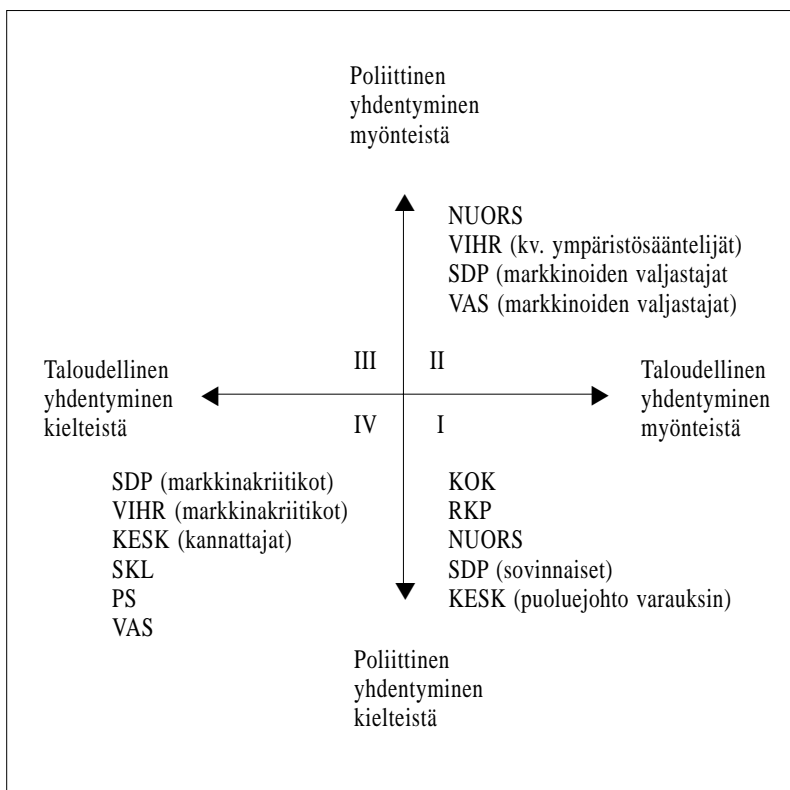
EU-jäsenyyden vastustajat katsoivat Suomen menettävän itsenäisyytensä, jos maa liittyy Euroopan unioniin. Tätä huolta toivat esiin niin kristilliset, keskustalaiset kuin vasemmistoliiton eurokriitikot, ja heidän lisäksi myös EU-jäsenyyttä vastustamaan perustetut Vapaan Suomen Liitto (vsl) ja Vaihtoehto Euroopan Unionille (veu). EU-jäsenyyden vastustajat pelkäsivät yhteisön jäsenyyden heikentävän demokratian toimivuutta, kun päätösvalta karkaa kauas kansainvälisiin sfääreihin ja kansainväliset markkina-voimat näyttävät kaapin paikan pienen EU-maan hallitukselle ja eduskunnalle. Jotkut eurokriitikot pelkäsivät pienen maan kansallisen kulttuurin sulautuvan EU:n suurten maiden dominoimaan euroopalaiseen yhtenäiskulttuuriin.

EU-jäsenyyden haitallisuutta perusteltiin myös turvallisuuspolitiikalla. Jäsenyyden vastustajat katsoivat EU:n suunnitteleman yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan heikentävän tuntuvasti jäsenmaan kansallista suvereniteettia, minkä lisäksi EU:n jäsenmaa voi yhteisön jäsenenä tulla vedetyksi mukaan sellaiseen kansainväliseen konfliktiin, josta se muuten voisi pysytellä erossa.

Suomen EU-jäsenyyskeskustelussa muotoutuneet keskeiset rintamalinjat on tiivistetty kuvioon 3.1. Jäsenyyskeskusteluun osallistuneilla oli toisistaan poikkeavia käsityksiä taloudellisen yhdentymisen myönteisyydestä ja toisaalta poliittisen yhdentymisen myönteisyydestä. Suuri osa EU-kansanäänestyskeskustelussa esitetyistä yhteisön jäsenyyttä puoltavista argumenteista voidaan sijoittaa kuvion oikeaan alareunaan (I neljännes). Taloudellista yhdentymistä pidettiin myönteisenä, mutta poliittiseen yhdentymiseen, esimerkiksi EU:n toimivaltuuksien tuntuvaan lisäämiseen tai jäsenmaiden harjoittaman politiikan pitkälle

menevään yhdenmukaistamiseen, suhtauduttiin torjuvasti tai pidättyvästi. Kokoomuksen, rkp:n ja nuorsuomalaisten esittämä integraatioargumentaatio sijoittui enimmäkseen juuri tähän luokkaan.

*Kuvio 3.1  
Puolueiden suhtautuminen taloudelliseen yhdentymiseen ja poliittiseen yhdentymiseen vuoden 1994 EU-kansanäänestyskeskustelussa*



Sosiaalidemokraattien esittämä EU-argumentaatio sijoittui niin ikään enimmäkseen kuvion ensimmäiseen neljännekseen, mutta kokoomuslaisiin verrattuna sosiaalidemokraatit korostivat vähän enemmän myös poliittisen yhdentymisen tarpeellisuutta kansainvälisen markkinatalouden valjastamisen välineenä (II neljännes). Vastaavasti pieni osa sosiaalidemokraateista suhtautui kriittisesti sekä taloudelliseen että poliittiseen yhdentymiseen (IV neljännes). Sen takia sdp:n puoluejohto esiintyi poliittisen yhdentymisen kysymyksissä varovaisemmin kuin se olisi esiintynyt ilman puolueen sisäistä EU-kritiikkiä.

Sekä vasemmistoliitto että vihreät olivat niin jakautuneita, että ne eivät puolueina ottaneet lainkaan kantaa EU-jäsenyyteen kansanäänestysvaiheessa. Osa niiden kannattajista katsoi taloudellisen yhdentymisen olevan myönteistä, jos kansainvälistyneitä markkinoita pystytään poliittisesti riittävän hyvin sääntelemään (II neljännes). Vihreät korostivat voimakkaammin kuin mikään muu puolue kansainvälisen yhteistyön tarvetta ympäristön suojelemiseksi ja kestäväen kehityksen edistämiseksi. Osa vasemmistoliittolaisista ja vihreistä näki niin taloudellisen kuin poliittisenkin yhdentymisen kielteisenä kehityksenä (IV neljännes). He korostivat yhdentymiseen liittyviä uhkatekijöitä ja pohtivat sitä, millä tavalla Suomi voi suojautua kielteisen yhdentymiskehityksen haitallisilta vaikutuksilta.

Suomen keskusta korosti voimakkaasti taloudellisen yhdentymiskehityksen uhkatekijöitä, erityisesti maataloustuotantoon kohdistuvia uhkatekijöitä, ja suhtautui kielteisesti myös kansallista suvereniteettia heikentävään poliittiseen yhdentymiseen. Keskustalain argumentaatio sijoittui siis kuvion neljännekseen IV, mistä puolueen johdon argumentaatio kansanäänestyskeskustelun aikana välttämättömyysretoriikan muodossa kääntyi kuvion ensimmäiseen neljännekseen, mutta puolueen kannattajien enemmistön mielipiteet säilyivät IV neljänneksessä (ks. taulukko 3.1).

Vasemmistoliittoon, Suomen keskustaan, vihreisiin ja sdp:hen kuuluvat EU-jäsenyyden vastustajat perustivat kansanäänestyskampanjointia varten ”Itsenäinen Suomi – paras vaihtoehto”



yhteistyöelimen. EU-jäsenyyden vastustaminen antoi virikkeitä myös kokonaan uusien poliittisten ryhmien perustamiselle. Keijo Korhonen osallistui vuoden 1994 presidentinvaaleihin EU-jäsenyyden vastustamiseksi perustetun Suomen Kansan Itsenäisyysrintaman ehdokkaana. Sen pohjalta perustettiin vuonna 1994 vsl, joka kokosi riveihinsä keskustalaisesti tai kansallisromanttisesti suuntautuneita EU-jäsenyyden vastustajia. Äkkijyrkkä vasemmistoväki ja sitä lähellä olevat vaihtoehtoaktivistit organisoituivat veu:hun. Sekä vsl että veu osallistuivat vuoden 1996 europarlamenttivaaleihin vaatien Suomen irtautumista EU:sta.

Vuoden 1994 kansanäänestyksessä 57 prosenttia äänestäneistä kannatti Suomen liittymistä Euroopan unioniin. Useimpien puolueiden kannattajat jakautuivat kansanäänestyksessä. Kokoomusta ja rkp:tä, sdp:tä ja ilmeisesti myös nuorsuomalaisia lukuun ottamatta muiden puolueiden kannattajista noin puolet tai jopa selvästi yli puolet äänesti EU-jäsenyyttä vastaan. Sdp:kin sai rivinsä kootuksi vasta syksyn 1994 aikana. Vielä kesällä 1994 sen kannattajista vain vähän yli puolet oli EU-jäsenyyden kannalla (Paloheimo 1994 ja 1995).

Eduskunta äänesti jäsenyys sopimuksen hyväksymisestä marraskuussa 1994. Kokoomuksen eduskuntaryhmä oli yksimielisesti sopimuksen hyväksymisen kannalla. Rkp, sdp ja vihreät olivat sopimuksen hyväksymisen kannalla niin, että niistä kustakin yksi kansanedustaja irtaantui jäsenyyden vastustajien puolelle. Vasemmistoliiton ja keskustan ryhmät jakautuivat kahtia. Vasemmistoliiton ryhmästä vajaa kaksi kolmasosaa kannatti sopimuksen hyväksymistä, keskustan ryhmästä runsas puolet. Skl ja Smp äänestivät sopimuksen hyväksymistä vastaan. Skl erosi hallituksesta kesällä 1994, koska se ei hyväksynyt hallituksen päätöstä allekirjoittaa valmiiksi neuvoteltu EU-jäsenyys sopimus.

Useimmissa puolueissa puolueen kannattajat suhtautuivat yhdentymiseen puolue-eliittiä kriittisemmin. Se oli realiteetti, joka puolueiden oli otettava huomioon, kun ne pari vuotta myöhemmin valmistautuivat vuoden 1996 europarlamenttivaaleihin.

*Taulukko 3.1*  
*Puolueiden kannanotot ja niiden kannattajien*  
*äänestyskäyttäytyminen vuoden 1994*  
*EU-kansanäänestyksessä*

Puolue	Puolueen kanta EU-jäsenyyteen kansanäänestyskampanjassa <sup>a</sup>	EU-jäsenyyden kannatus kansanäänestyksessä: jäsenyyttä kannattaneiden %-osuus
KOK	Myönteinen	89
RKP	Myönteinen	85
SDP	Myönteinen	75
NUORS	Myönteinen	ei tietoa
VIHR	Ei kantaa	55
KESK	Varauksin myönteinen	36
VAS	Ei kantaa	24
SKL	Kielteinen	10
SMP/PS	Kielteinen	20

<sup>a</sup> Puolueen ennen kansanäänestystä järjestönä ottama kanta EU-jäsenyyteen. Rauniosta (1999) poiketen katson Suomen keskustan suhtautuneen EU-jäsenyyteen vain varauksin myönteisesti, koska sen eduskuntaryhmästä vajaa puolet vastusti jäsenyys sopimuksen hyväksymistä.

Lähde: Raunio 1999 pienpuolueilla täydennettynä.

## Puolueiden vaaliohjelmat 1996 ja 1999

Puolueet panostivat vuoden 1996 vaaliohjelmien tekemiseen selvästi vuoden 1999 vaaliohjelmia enemmän. Vuoden 1996 vaalit olivat ensimmäiset Suomessa järjestetyt europarlamenttivaalit. Kaikilla eduskunnassa edustettuna olevilla puolueilla oli Suomen liittyttyä Euroopan unioniin puolueen sisäistä työryhmätoimintaa Eurooppa-ohjelmien valmistelua varten. EU-asiat olivat kansalaisille uusia ja puolueet halusivat panostaa Suomen ensimmäisiin europarlamenttivaaleihin.

Vasemmistoliitto ja vihreät jakoutuivat kansanäänestysvaiheessa jäsenyyden kannattajiin ja vastustajiin. Nyt puolueiden oli yritettävä laatia ohjelma, jonka avulla ne voisivat koota kannattajansa Suomen ensimmäisissä europarlamenttivaaleissa. Kaikkien puolueiden panostus europarlamenttivaaleihin näkyi mm. siinä, että puoluejohtajat olivat aktiivisesti vetämässä puolueidensa vaalivankkureita.

Vuoden 1999 europarlamenttivaaleissa puolueet kampanjoivat paljon matalammalla profiililla. Vaalit jäivät selvästi runsaat pari kuukautta aikaisemmin pidettyjen eduskuntavaalien varjoon. Kampanjointi jäi nyt voittopuolisesti ehdokkaiden tehtäväksi. Puolueiden tekemä kampanjatyö oli poikkeuksellisen vaisua. Puolueet eivät panostaneet vuoden 1999 vaaliohjelmien tekemiseen yhtä paljon kuin edellisten europarlamenttivaalien ohjelmiin. Myös puolueiden vuoden 1999 europarlamenttivaaleihin tekemien ohjelmien näkyvyys julkisuudessa jäi lähes olemattomaksi. Ohjelmat jäivät vain ehdokkaiden ja puolueaktiivien käyttöön kampanjatyön katekismuksiksi.

Vuoden 1996 ohjelmat heijastivat vielä suuressa määrin EU-kansanäänestyksen yhteydessä käytyä periaatteellista keskustelua. Sen sijaan vuoden 1999 europarlamenttivaaliohjelmissä näkyivät jo selvästi Suomen nelivuotiset kokemukset EU:n jäsenenä. Vuoden 1999 ohjelmat olivat vuoden 1996 ohjelmia pragmaattisempia ja

niissä tarkasteltavat asiat näyttivät suuressa määrin nousevan Euroopan unionin ajankohtaisen päätöksenteon asialistalta.

*Yleinen suhtautuminen Euroopan unioniin.* Puolueet voidaan Euroopan unionia koskevan yleisen suhtautumisensa perusteella jakaa kolmeen ryhmään: myönteiset, kriittiset ja kielteiset.

Myönteiset. Kokoomus, rkp ja sdp suhtautuivat vaaliohjelmassaan Euroopan unioniin selkeän *myönteisesti*. Vuoden 1996 ohjelmassaan kokoomus näki Euroopan unionin edistävän taloudellista vaurautta. Vuoden 1999 ohjelmassa puolue korosti EU:n turvallisuutta lisäävää roolia. Sdp korosti EU:n edistävän sekä hyvinvointia että turvallisuutta. Rkp katsoi yhdentymisen edistävän rauhaa ja rauhanomaista kehitystä. Rauhan ja EU:n ulkosuhteiden kysymykset olivat rkp:n ohjelmissa esillä laajemmin kuin minkään muun puolueen ohjelmissa. Myös vuoden 1996 europarlamenttivaaleihin osallistunut nuorsuomalaisen puolue suhtautui EU:hun hyvin myönteisesti.

Kriittiset. Vihreiden, vasemmistoliiton, keskustan ja Skl:n yleinen suhtautuminen Euroopan unioniin oli paljon kokoomusta, rkp:tä ja sdp:tä *kriittisempi*. Sekä vihreä liitto että vasemmistoliitto näkivät yhdentymiskehityksessä paljon uhkatekijöitä ja ne korostivat tarvetta suojautua niitä vastaan tai löytää niille ratkaisuja. Vihreät pitivät ekologisia kriisejä suurimpana uhkatekijänä. Vasemmistoliiton ohjelmien mukaan yhdentymiskehitys voi lisätä pääoman valtaa ja kiihdyttää demokratian. Keskusta ja kristillinen liitto välttelivät ohjelmassaan yleisten myönteisten tai kielteisten arvioiden esittämistä Euroopan unionista. Ohjelmat oli kirjoitettu äänestäjille, joista osa suhtautui EU:hun myönteisesti, osa hyvin kriittisesti. Vaikka kristillinen liitto vuonna 1994 vastusti Suomen jäsenyyttä EU:ssa, liitto ei muiden EU-jäsenyyttä vastustaneiden tapaan asettunut fundamentaalioppositioon. Jäsenyyskysymyksen tultua ratkaistuksi se alkoi laatia puolueensa perusarvoihin pohjautuvaa, kriittistä yhdentymisohjelmaa.

Kielteiset. Kielteisimmin Euroopan unioniin suhtautuivat ne pienet ryhmät, jotka jo vuoden 1994 kansanäänestyksessä

vastustivat Suomen jäsenyyttä Euroopan unionissa. Vuoden 1996 europarlamenttivaaliin osallistuneet vsl, veu ja perussuomalaiset<sup>2</sup> vaativat Suomen irtaantumista Euroopan unionista. Vuoden 1999 europarlamenttivaalissa Suomen kommunistinen puolue (Skp) vaati Suomen irtaantumista Euroopan unionista.

*Taloudellinen yhdentyminen.* Kokoomus ja rkp korostivat ohjelmissaan muita puolueita enemmän Euroopan unionin roolia markkinatalouden toimintakyvyn parantajana. Ne pitivät hyvin toimivaa markkinataloutta hyvinvoinnin ja hyvän työllisyyden edellytyksenä ja korostivat yritysten toimintaedellytysten merkitystä. Myös Suomen keskusta korosti yrittäjyyden merkitystä hyvin toimivassa taloudessa, mutta keskusta ei ohjelmissaan käyttänyt sanaa markkinatalous samanlaisena myönteisenä ilmauksena kuin kokoomus ja rkp. Päinvastoin keskusta (1999) vaati sellaisten maailmanlaajuisten välineiden luomista, joiden avulla voidaan torjua ylikansallisen kapitalismin haittavaikutukset. Keskusta oli ainoa puolue, joka eurovaaliohjelmissaan käytti termiä kapitalismi. Kaikkien vasemmistopuolueiden retoriikassa kommunisteja myöten sana kapitalismi oli pantu naftaliiniin ja korvattu markkinataloudella.

Vasemmistoliitto, sdp ja vihreä liitto näkivät EU:n taloudellisen yhdentymisen keinona valjastaa kansainvälinen markkinatalous poliittiseen ohjaukseen. Vihreän liiton vuoden 1999 ohjelmassa todettiin vihreiden haluavan “siirtää valtaa markkinavoimilta takaisin kansanvaltaisille poliittisille järjestelmille”. Vasemmistoliitto kaipasi selvästi jonkinlaista keynesiläisyyttä eurooppalaisella tasolla.

Kokoomuksen ohjelma vuodelta 1999 erosi selvästi vuoden 1996 ohjelmasta. Vuoden 1999 ohjelmassa kokoomus vaati EU-maiden talous- ja työllisyyspolitiikkojen koordinoitua ja yhteensovittamista. Keski-Euroopan EU-maiden konservatiiviset puolueet suhtautuvat EU:n liittovaltiokehitykseen Pohjoismaiden

---

<sup>2</sup> Perussuomalaisten edeltäjä Smp äänesti jäsenyyttä vastaan vuoden 1994 eduskuntakäsittelyssä.

konservatiivisia puolueita myönteisemmin. Osallistuessaan EU:n päätöksentekoon kokoomus on saanut lievän federalistisen tartunnan.

Kokoomus ja rkp suhtautuivat talous- ja rahaunioniin myönteisemmin kuin muut puolueet. Vuoden 1999 ohjelmissa ne kumpikin esittivät yhteisen rahan lisäävän tarvetta talouspolitiikan koordinointiin. Vasemmistoliitto, sdp, keskusta ja Skl suhtautuivat EMU:un kriittisemmin. Niiden mukaan Maastrichtissa sovittu rahapoliittinen regiimi voi haitata jäsenmaiden talouspolitiikkaa, ennen muuta työllisyyden hoitamista. Sdp ja Skl vaativat vuoden 1996 ohjelmissaan työttömyyden ottamista mukaan EMU-regiimin kriteereihin. Vihreä liitto esitti vuoden 1996 ohjelmassaan, että rahaliittohanke saa toistaiseksi odottaa.

Työllisyys oli vasemmistopuolueiden ohjelmissa näkyvästi esillä. Vuoden 1999 ohjelmassa sdp piti täystyöllisyyttä EU:n toiminnan tavoitteena. Se halusi saada EU:lle työllisyysohjelman. Molemmat vasemmistopuolueet korostivat työmarkkinajärjestöjen yhteistyön tarvetta myös eurooppalaisella tasolla. Vasemmistoliitto ja vihreät halusivat edistää työllisyyttä lyhentämällä työaikaa ja jakamalla työtä uudelleen. Keskusta ja vihreät esittivät verotuksen uudistamista työllisyyttä edistävään suuntaan. Kokoomus ja rkp näkivät työllisyyden parantuvan markkinatalouden toimivuuden ja kilpailukyvyn avulla.

Vuoden 1999 ohjelmissa puolueet esittivät enemmän verotusta koskevia kannanottoja kuin vuoden 1996 ohjelmissa. Vuoden 1999 ohjelmissa niin kokoomus kuin vasemmistoliitto vaativat maiden välisen verokilpailun rajoittamista verojärjestelmiä koordinoimalla. Kokoomus, vihreät ja vasemmistopuolueet vaativat toimenpiteitä taloudellista epävakautta tuottavan valuuttakeinottelun hillitsemiseksi. Keskusta ja vihreät vaativat verotuksen rakenteen uudistamista työllisyyttä edistävään suuntaan. Vihreät, vasemmistoliitto ja Skl vaativat verotuksen käyttöä luonnonsuojelun välineenä.

Kaikki porvarilliset puolueet esittivät maataloutta koskevia kannanottoja. Niissä vaadittiin suomalaisen maatalouden turvaa-

mista, lisää päätösvaltaa jäsenmaille (kok 1996 ja Skl 1996) sekä luonnonmukaisen viljelyn edistämistä (vihreät 1996 ja 1999).

*Sosiaalinen ulottuvuus.* Sosiaalipolitiikkaa puolueet pitivät enimmäkseen kansallisena tehtävänä. Sdp ja vasemmistoliitto vaativat kuitenkin unionilta toimenpiteitä sosiaalisista perusoikeuksista ja sosiaaliturvan minimitasosta. Myös kokoomus kannatti jäsenmaille annettavia suosituksia sosiaaliturvan vähimmäistasosta ja rkp vastusti sosiaalista polkumyyntiä. Keskusta (1999) ja vihreät (1999) kannattivat toimenpiteitä perustulon käyttöön ottamiseksi. Molemmat vasemmistopuolueet ja vihreä liitto painottivat sukupuolten välisen tasa-arvon huomioon ottamista EU:n toiminnassa.

Sdp ja vihreät vaativat yleisen syrjintäkiellon sisällyttämistä EU:n perussopimukseen. Rkp:n mukaan rotudiskriminaatiota on vastustettava. Skl (1996) vaati säädettäväksi elämänsuojelun lakia, joka takaisi ihmisen oikeuden elämään hedelmöityksestä luonnolliseen kuolemaan asti. Myös lasten oikeuksiin tuli Skl:n mukaan kiinnittää enemmän huomiota (1999).

Sdp halusi lisätä työmarkkinasuhteisiin liittyvää vuoropuhelua työelämän osapuolten välillä.

*Ympäristökysymykset.* Ympäristönsuojelu oli odotusten mukaisesti laajimmin ja yksityiskohtaisimmin esillä vihreän liiton ohjelmissa. Liitto totesikin ympäristönsuojelun olevan tärkein ylikansallisen päätöksenteon osa-alue (1999). Se vaati vihreän verouudistuksen toteuttamista (1996 ja 1999). Se edellytti verotuksen painopisteen siirtämistä työn verottamisesta ympäristön pilaamisen sekä energian ja luonnonvarojen kuluttamisen verotukseen. Lisäksi tarvitaan ympäristönormeja. Vihreät vaativat Kioton sopimuksen tavoitteiden täyttämistä ja EU-maiden yhteistä suunnitelmaa ydinvoimasta luopumiseksi (1999). Puolue halusi tehdä ympäristönsuojelusta Euroopalle kilpailuvaltin.

Kaikki muutkin tarkastelun kohteena olevat puolueet esittivät ympäristönsuojeluun liittyviä tavoitteita. Puolueet kannattivat

sekä ympäristön pilaamisen normeihin perustuvaa rajoittamista että haitallisten toimintojen verottamista. Ne pitivät ympäristön-suojelua tyypillisesti ylikansallista päätöksentekoa edellyttävänä politiikkalohkona. Sdp esitti (1996), että ympäristöasioissa päätöksiä pitäisi voida tehdä enemmistöperiaatteella. Vuoden 1999 ohjelmissa niin kokoomus, keskusta kuin rkp vaativat ekologisesti kestäväen kehityksen periaatteen huomioon ottamista kaikessa päätöksenteossa.

*Koulutus, tiede ja kulttuuri.* Koulutus, tiede ja kulttuuri eivät ole EU:n keskeisimpiä tehtäväalueita, eivätkä ne saaneet paljon sijaa puolueiden vaaliohjelmissakaan. Sdp:n, vihreiden ja Skl:n vaaliohjelmissa koulutuksesta, tieteestä ja kulttuurista ei sanottu mitään. Keskusta ja vasemmistoliitto halusivat EU:n panostavan enemmän koulutukseen ja osaamiseen. Kokoomus halusi suunnata rakennerahastojen varoja yritystoimintaa edistävään tuotekehittelyyn. Vasemmistoliitto taas halusi EU:n panostavan kulttuuriin, jotta eurooppalainen kulttuuri menestyisi kilpailussa monikansallisen massaviihteen kanssa.

*Kontrollipolitiikka eli yhteistyö sisä- ja oikeusasioiden alalla.* Maastrichtin sopimuksen kolmannessa pilarissa EU-maat sopivat yhteistyöstä sisä- ja oikeusasioiden alalla. Kolmannen pilarin teemat olivat puolueiden vaaliohjelmissa esillä huomattavasti vähemmän kuin ensimmäisen pilarin varsinaiset yhteisöasiat. Sdp, vihreät, rkp ja kokoomus vaativat EU:lle yhtenäistä turvapaikka- ja pakolaispolitiikkaa. Vihreiden mielestä (1999) oikeus turvapaikkaan on säädettävä ihmisten perusoikeudeksi. Myöskään rkp ei hyväksynyt pyrkimyksiä tiukentaa pakolaisten vastaanottamista koskevia periaatteita (1999). Selvästi toisenlaiselta kannalta asiaa tarkasteltiin keskustan vuoden 1999 vaaliohjelmassa. Keskustan mukaan Schengenin sopimuksen voimaantulon myötä tuli turvata jäsenmaiden raja- ja poliisiviranomaisille riittävät voimavarat omien tehtäviensä toteuttamiseen. Skl suhtautui vuoden 1996 ohjelmassaan hyvin kriittisesti Suomen mahdolliseen jäsenyyteen Schengenin sopimuksessa.



Kokoomus, keskusta ja rkp vaativat EU:lta lisää yhteisiä ponnistuksia kansainvälisen rikollisuuden torjunnassa. Kokoomus halusi lisäksi (1996) siirtää yhteisön toimivaltaan kaikki sellaiset asiat, jotka liittyvät yhteisön ulkorajojen ylittämiseen, eli ulkomaalais- ja maahanmuuttopolitiikan sekä turvapaikkapolitiikan.

Vihreiden ja vasemmistoliiton ohjelmissa ei ollut kannanottoja kontrollipolitiikasta.

*Ulkosuhteet.* Puolueiden kannanotot Euroopan unionin yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta muuttuivat selvästi vuodesta 1996 vuoteen 1999. Vuonna 1996 mikään puolue ei esittänyt, että EU:lla tulisi olla itsenäistä yhteisöllistä toimivaltaa yhteisön ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Puolueet pitivät kyllä tärkeänä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvän yhteistyön kehittämistä, mutta ne katsoivat, että päätöksenteon tulisi säilyä jäsenmaiden vallassa.

Vuoden 1999 ohjelmissa puolueet korostivat ulko- ja turvallisuuspolitiikan merkitystä enemmän kuin vuoden 1996 ohjelmissa ja lisäksi ne suhtautuivat paljon myönteisemmin EU:n itsenäiseen toimivaltaan tällä tehtävälueella. Puolueet, jotka jo aikaisemmin olivat korostaneet EU:n merkitystä rauhan ja turvallisuuden edistäjänä, suhtautuivat vuoden 1999 vaalissa myönteisimmin poliittiseen yhdentymiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alueella. Myönteisimmin EU:n yhteisölliseen toimivaltaan ulko- ja turvallisuuspolitiikassa suhtautuivat rkp ja sdp. Rkp totesi vuoden 1999 ohjelmassaan, että EU:n toimintakykyä on lisättävä siten, että EU juridisena henkilönä pystyy ottamaan kantaa ulko- ja turvallisuuspolitiikan asioissa. Sdp katsoi yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vahvistavan Euroopan ja EU:n jokaisen jäsenmaan turvallisuutta. Toisessa ääripäässä oli Skl, joka voimakkaasti vaati EU:n säilyttämistä hallitusten välisenä liittona.

Myös EU:n yhteinen puolustus oli esillä puolueiden eurovaaliohjelmissa. Kokoomus hyväksyi jo vuoden 1996 ohjelmassaan EU:n yhteisen puolustuksen asteittaisen kehittämisen. Myös rkp korosti vuoden 1996 ohjelmassaan EU:n roolia kollektiivisen turvallisuuden ylläpitäjänä. Puolue totesi, ettei mikään maa voi

kollektiivisen turvallisuuden rakentamisessa vain poimia rusinoita pullasta. Kaikkien on osallistuttava vastuun kantamiseen.

Vihreälle liitolle Euroopan yhdyntyminen oli siviiliprojekti, jonka avulla edistetään oikeudenmukaisuutta ja kestävää kehitystä koko planeetalla. Puolueen tavoitteena oli EU, joka toimii globaalin oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Se oli vihreiden mukaan oikeata politiikkaa turvallisuuden lisäämiseksi. Vihreät vastustivat EU:n kehittämistä sotilasliitoksi, mutta kannattivat siviilirauhanjoukkojen perustamista unionille.

SkI vastusti jyrkästi yhteisen puolustuksen rakentamista. Se halusi säilyttää Suomen puolustuspolitiikan liittoutumattomuuden ja itsenäisen puolustuksen varassa.

Kaikki tarkastelun kohteena olevat puolueet suhtautuivat myönteisesti uusien jäsenmaiden ottamiseen EU:n jäseneksi. Kaikki puolueet pitivät laajenemista haasteellisena tehtävänä, jossa on sovittava yhteen yhä erilaisempien maiden olosuhteita ja uudistettava EU:n instituutioita siten, että se on toimintakykyinen jäsenmäärän kasvaessa. Sdp, vihreät ja rkp näkivät laajenemisen toimintana rauhan ja turvallisuuden edistämiseksi.

*EU:n toimivalta ja instituutiot.* EU:n toimivaltaa ja instituutioita koskevissa asioissa tulivat selvästi näkyviin puolueiden erilaiset käsitykset siitä, tulisiko EU:n toimivaltuuksia lisätä ja EU:ta kehittää liittovaltion suuntaan vai tulisiko EU:n toiminnassa pikemminkin korostaa jäsenvaltioiden suvereniteettia ja EU:n toiminnan luonnetta itsenäisten jäsenmaiden yhteistoimintana. Vihreä liitto oli valmis kehittämään EU:ta federalistiseen suuntaan lisäämällä EU:n parlamentin toimivaltaa suhteessa ministerineuvostoon ja komissioon sekä lisäämällä määränemmistö päätöksentekoa ministerineuvostossa. Vihreät olivat myös valmiita lisäämään unionin toimivaltuuksia varsinkin ympäristönsuojeluun liittyvissä asioissa.

Kokoomus, keskusta, rkp ja SkI pitivät europarlamentin valtaoikeuksia sopivana. Ne halusivat säilyttää ministerineuvoston EU:n keskeisenä päätöksentekoelimenä. Keskusta kuitenkin esitti

vuoden 1999 ohjelmassaan, että Euroopan parlamentin valtaoikeuksia voidaan lisätä sellaisessa ylikansallisessa päätöksenteossa, jota kansalliset parlamentit eivät kykene ministerineuvoston kautta valvomaan.

Rkp vaati määräenemmistöpäätöksenteon lisäämistä ministerineuvostossa jo vuoden 1996 ohjelmassaan. Kokoomus totesi vielä vuoden 1996 ohjelmassaan, että määräenemmistösäädöksiä ei ole tarpeen olennaisesti muuttaa. Vuoden 1999 ohjelmassa kokoomus oli omaksunut federalistisemmän linjan ja vaati määräenemmistöpäätösten käytön laajentamista. Puolue katsoi, että suunnitelmat EU:n jäsenmäärän lisäämiseksi edellyttivät päätöksenteon keventämistä lisäämällä määräenemmistöpäätöksentekoa konsensuspäätöksenteon sijasta.

Torjuvimmin liittovaltiokehitykseen suhtautuivat keskusta ja Skl. Kumpikin puolue torjui sekä vuoden 1996 että vuoden 1999 ohjelmissaan voimakkaasti EU:n kehittämisen liittovaltion suuntaan. Niiden mielestä Euroopan unionin toimintaa tuli kehittää itsenäisten valtioiden välisenä yhteistyönä. Myös kaikki ne pienet ryhmät (veu, vsl, Skp), jotka vastustivat Suomen jäsenyyttä EU:ssa, suhtautuivat täysin torjuvasti EU:n liittovaltiokehitykseen.

Kokoomus, keskusta, vasemmistoliitto ja Skl vaativat, että jokaisella EU-maalla tulee olla ainakin yksi komissaari.

Sdp:n vaaliohjelmissa ei ollut mitään kannanottoja EU:n instituutiosta. Se perustui todennäköisesti siihen, että puolueen sisällä oli erilaisia käsityksiä siitä, tulisiko EU:ta kehittää liittovaltiolliseen suuntaan vai ei.

## Ehdokkaiden ohjelmalliset kannanotot vuonna 1999

Seuraavaksi tarkastelen puolueiden välisiä ohjelmallisia eroja eurovaaliehdokkaiden esittämien kannanottojen perusteella. Ehdokkaiden kannanottoina käytetään Helsingin Sanomien ehdokkaille tekemän kyselyn aineistoa. Aineisto oli vuoden 1999

eurovaalikampanjan aikana esillä Helsingin Sanomien internet-sivujen ns. vaalikoneessa, jonka avulla kansalaiset saattoivat selvittää kenen ehdokkaan mielipiteet lähinnä vastaavat äänestäjän omia mielipiteitä. Eurovaaliehdokkaita oli yhteensä 140. Heistä 116 vastasi Helsingin Sanomien kyselyyn. Kukaan kirjavan “puolueen” (kipu) ehdokkaista ei vastannut siihen. Muut puolueet ovat aineistossa kattavasti edustettuna.

Vaalikoneaineisto antaa tietenkin vain kapean kuvan ehdokkaiden kampanjoiden ohjelmallisesta sisällöstä. Monet ehdokkaat ottivat kampanjoissaan esille erilaisia kansallisen politiikan teemoja ja saattoivat lisäksi profiloitua jonkin maakunnan etujen ajajana. Karlheinz Reifin ja Hermann Schmittin (Reif & Schmitt 1980) mukaan europarlamenttivaalit ovat yleisemminkin sellaisia toisen asteen vaaleja, joissa kansallisen politiikan tapahtumat ohjaavat kulloinkin niin puolueiden ja ehdokkaiden kampanjointia kuin kansalaisten äänestyskäyttäytymistä. EP-vaalikampanjassa voivat korostua esimerkiksi erilaiset hallitus- ja oppositiopuolueiden väliset vastakohtaisuudet (Majonen 1999). Ehdokkaat eivät kampanjoissaan voi unohtaa myöskään sitä, että äänestäjät suhtautuvat EU-integraatioon kriittisemmin kuin poliittinen eliitti (Raunio 2000).

Tässä analysoitava vaalikoneaineisto ei anna mahdollisuuksia testata sitä, voidaanko vuoden 1999 EP-vaaleja pitää Reifin ja Schmittin tarkoittamina toisen asteen vaaleina. Kirjan seuraavasta luvusta käy ilmi, että kansalliset kysymykset vaikuttivat EP-vaaleissa myös kansalaisten äänestyskäyttäytymiseen.

Perustiedot ehdokkaiden Helsingin Sanomien vaalikonekyselyyn esittämistä vastauksista esitetään taulukossa 3.2. Siinä tarkastellaan puolueittain, kuinka suuri osa puolueen ehdokkaista oli samaa mieltä (täysin tai jokseenkin samaa mieltä) kyselyssä esitetyistä väitteistä.

Ehdokkaiden arviot EU-jäsenyyden hyödyllisyydestä (väite 1) vastasivat täysin puolueiden eurovaaliohjelmien yleisarviota EU-jäsenyyden myönteisyydestä. Kaikki kokoomuksen, sdp:n ja rkp:n ehdokkaat katsoivat EU-jäsenyydestä olevan Suomelle enemmän

hyötyä kuin haittaa. Osa keskustan, vihreiden, vasemmistoliiton, kristillisten ja eläkeläiset kansan asialla -puolueen (elka) ehdokkaista suhtautui EU-jäsenyyden hyötyihin kriittisemmin. Melkein kaikki kommunistien ehdokkaat ja yli puolet perussuomalaisten ehdokkaista olivat niin kriittisiä, että halusivat Suomen eroavan EU:sta.

Kutakuinkin samalla tavalla jakautuivat ehdokkaiden käsitykset Suomen jäsenyydestä talous- ja rahaunionissa. Kaikki kokoomuksen, sdp:n ja rkp:n ehdokkaat pitivät Suomen jäsenyyttä EMU:ssa oikeana ratkaisuna. Muiden puolueiden keskuudessa EMU-kriittisyys oli suurempaa. Kriittisimpiä olivat kommunistit. Kaikki heidän ehdokkaansa pitivät EMU-jäsenyyttä virheellisenä ratkaisuna.

Kokoomuksen ja rkp:n ehdokkaat suhtautuivat myönteisimmin ajatukseen EU:n yhteisestä puolustuksesta (väite 7). Kaikkien muiden puolueiden ehdokkaista enemmistö suhtautui yhteiseen puolustukseen kielteisesti.

Rkp:n ehdokkaat pitivät EU:n laajenemista tärkeämpänä asiana kuin minkään muun puolueen ehdokkaat (väitteet 10 ja 11). Tulos on yhdenmukainen puolueiden vaaliohjelmiin perustuvan analyysin kanssa. Pienituloisia väestöryhmiä kannattajikseen kokoavat elka:n, Skp:n ja perussuomalaisten ehdokkaat olivat muiden puolueiden ehdokkaita enemmän valmiita vastustamaan EU:n laajenemista, jos sen kustannukset nousevat liian suuriksi.

EU:n laajenemista koskevat kannanotot (väitteet 10 ja 11) ja Suomen äänivaltaa ministerineuvostossa koskevat kannanotot (väite 12) kytkeytyivät selvästi toisiinsa. EU:n laajenemiseen myönteisimmin suhtautuvat ehdokkaat osoittivat suurinta valmiutta vähentää Suomen äänivaltaa ministerineuvoston päätöksenteossa.

Väitteet 6 ja 9 mittasivat ehdokkaiden valmiuksia lisätä EU:n toimivaltuuksia tai toisaalta halua korostaa kansallisen suvereniteetin säilyttämistä. Sekä kysymys EU:n jäsenmaiden verotuksen yhtenäistämisestä että kysymys EU-maiden yhteistyön tiivistämisestä liittyivät vuoden 1999 eurovaalikampanjassa näkyvästi esillä olleeseen kysymykseen EU:n liittovaltiokehityksestä. Näihin

Taulukko 3.2

Vuoden 1999 eurovaaliehdokkaiden eurooppapoliittisia mielipiteitä: mielipideväitteistä samaa mieltä olevien prosentiosuudet puolueittain <sup>a</sup>

	Puolue									
	KOK	KESK	SDP	VIHR	VAS	RKP	SKL	PS	SKP	ELKA
Ryhmän koko (n)	18	12	18	17	18	3	2	7	17	4
1 EU-jäsenyydestä on enemmän hyötyä kuin haittaa	100	67	100	71	67	100	50	29	0	25
2 Suomen tulisi erota EU:sta	0	0	0	0	17	0	0	57	94	25
3 EMU-jäsenyys oli oikea ratkaisu	100	50	100	76	50	100	50	29	0	50
4 EMU on haitannut Suomen kansallista talouspolitiikkaa	11	42	0	18	50	0	50	43	100	100
5 EMU vaikeuttaa lamasta elpymistä	6	75	22	35	44	33	50	86	100	50
6 EU-maiden tulee yhtenäistää vero-prosenttejaan	72	50	67	71	67	33	100	71	18	75
7 EU-maille on rakennettava yhteinen puolustus	67	8	39	12	11	67	0	14	0	25
8 Mahdollisesta puolustusliitosta on järjestettävä kansainäestys	33	83	56	88	94	33	100	86	100	100

9	EU:n tulee tiivistää yhteistyötä kansallisten ongelmien takia	100	67	100	100	78	67	100	43	29	75
10	EU:n laajentuminen on tärkeämpää kuin sen hinta	67	25	56	71	50	100	50	14	6	0
11	EU:n laajeneminen ei saa maksaa liikaa	44	67	67	47	67	33	50	86	88	100
12	Suomen valta ministerineuvostossa saa vähentynä kunhan komissaari säilyy	39	17	39	6	22	67	0	14	6	0
13	EU-parlamentille lisää valtaa, koska se edustaa kansan tahtoa	56	50	89	88	67	33	50	71	41	75
14	EU-parlamentille ei lisää valtaa, koska muut tahot edustavat kansan tahtoa	44	33	11	0	39	33	0	57	53	25
15	Kansan näkemyksiä ei ole otettu riittävästi huomioon Suomen EU-päätöksenteossa	22	75	6	47	78	33	50	86	100	100
16	Santerin komissio teki oikein eroamalla	100	92	100	94	89	100	100	86	82	50
17	EU-parlamentin jäsen saa liikaa ansioita	44	42	33	88	78	33	0	86	88	75
18	EU-vaaliedokkaiden tulisi julkistaa vaalirahoituksensa	94	83	100	100	100	100	100	100	100	100

<sup>a</sup> Niiden osuus, jotka olivat täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä. Muut vaihtoehdot olivat jokseenkin eri mieltä, täysin eri mieltä ja en osaa sanoa.

Lähde: Helsingin Sanomien vuoden 1999 europarlamenttivaalien vaalikoneaineisto.

väitteisiin saatujen vastausten perusteella kokoomuksen, sdp:n, vihreiden, Skl:n ja elka:n ehdokkaat suhtautuvat myönteisimmin EU:n liittovaltiokehitykseen. Kommunistit, rkp:n ja keskustan ehdokkaat suhtautuvat liittovaltiokehitykseen varauksellisimmin tai kielteisimmin.

Taulukossa 3.3 ehdokaskyselyn aineistoa analysoidaan faktorianalyysillä (Stenson ja Wilkinson 1998). Analyysiin valittiin taulukon 3.2 viisitoista ensimmäistä väittämää. Ne käsittelevät EU:n taloudellista yhdentymistä, toimivallan laajentamista, EU-instituutioiden päätöksentekoa ja EU:n ulkosuhteita. Ehdokkaiden näihin väitteisiin antamista vastauksista on laskettu faktorianalyysi pääkomponenttimenetelmällä. Tulkinnan pohjaksi otettiin kolmen faktorin ratkaisun Varimax-rotatio. Faktoreiden lukumäärän lisääminen kolmea suuremmaksi olisi lisännyt selitettyä kokonaisvarianssia vain marginaalisesti.

Ensimmäisellä faktorilla korkeita latauksia saavat yleistä suhtautumista Euroopan unioniin kuvaavat väittämät (väitteet 1, 2 ja 15) sekä EU:n taloudelliseen yhdentymiseen keskeisesti liittyvät väittämät (väitteet 3,4 ja 5). Myös EU:n yhteistä puolustusta käsittelevä muuttuja saa faktorilla korkeahkon latauksen. Ehdokkaat, jotka pitivät EU:ta hyödyllisenä ja EMU-jäsenyyttä oikeana ratkaisuna suhtautuivat usein myös myönteisesti ajatukseen EU:n yhteisestä puolustuksesta. Faktorilatausten suuruuteen perustuvat faktorin kärkimuuttujat liittyvät ehdokkaiden tyytyväisyyteen EU-jäsenyyttä kohtaan ja tyytyväisyyteen EMU:a kohtaan. Nimeän faktorin *taloudellisen yhdentymisen ja integraatiomyönteisyyden faktoriksi*.

Faktorin kärkimuuttujat siis kuvaavat ehdokkaiden tyytyväisyyttä Suomen EU-jäsenyyteen ja tyytyväisyyttä talous- ja rahaunioniin. Tämä voimakas yhteys kertoo siitä, että ehdokkaiden tyytyväisyys Suomen EU-jäsenyyteen perustuu ennen muuta siihen, kuinka tyytyväisiä ehdokkaat ovat EU:hun talouspoliittisena toimijana. Ehdokkaat, jotka pitivät taloudellista yhdentymistä myönteisenä asiana, pitivät myös Suomen jäsenyyttä Euroopan unionissa hyvänä asiana. Taloudelliseen yhdentymiseen kielteisesti



*Taulukko 3.3*  
*Vuoden 1999 EU-vaalien ehdokkaille suunnatun kyselyn*  
*faktorianalyysi*  
*(Varimax-rotatio)*

	I	II	III
1 EU-jäsenyydestä on enemmän hyötyä kuin haittaa	0.882	0.196	0.268
2 Suomen tulisi erota EU:sta	-0.772	-0.230	-0.344
3 EMU-jäsenyys oli oikea ratkaisu	0.891	0.217	0.228
4 EMU on haitannut Suomen kansallista talouspolitiikkaa	-0.831	-0.126	-0.266
5 EMU vaikeuttaa lamasta elpymistä	-0.802	-0.144	-0.158
6 EU-maiden tulee yhtenäistää veroprosenttejaan	0.415	0.482	-0.079
7 EU-maille on rakennettava yhtenäinen puolustus	0.606	0.168	0.063
8 Mahdollisesta puolustusliitosta kansanäänestys	-0.549	0.177	-0.390
9 Tiiviimpää yhteistyötä monikansallisissa ongelmissa	0.495	0.598	0.169
10 EU:n laajentuminen on tärkeämpää kuin sen hinta	0.294	0.169	0.765
11 EU:n laajeneminen ei saa maksaa liikaa	-0.194	-0.034	-0.845
12 Ministerineuvoston vallanjakoa voidaan muuttaa	0.150	0.088	0.509
13 EU-parlamentille lisää valtaa	0.036	0.902	0.073
14 EU-parlamentille ei lisää valtaa	-0.050	-0.865	-0.169
15 Kansan näkemyksiä ei ole otettu riittävästi huomioon	-0.738	0.020	-0.286
Kumulatiivinen selitysprosentti	35.1	51.4	66.0
I Taloudellisen yhdentymisen ja integraatiomyönteisyyden faktori			
II Poliittisen yhdentymisen faktori			
III EU:n laajenemisen faktori			

tai hyvin kriittisesti suhtautuneet ehdokkaat pitivät vastaavasti Suomen jäsenyyttä Euroopan unionissa kielteisenä asiana ja olivat lisäksi sitä mieltä, ettei kansan näkemyksiä ole otettu riittävästi huomioon, kun Suomi on osallistunut Euroopan unionin päätöksentekoon.

Toisella faktorilla korkeita latauksia on muuttujilla, joissa tarkastellaan EU-maiden harjoittaman politiikan yhä pitemmälle suuntautuvaa koordinointia ja yhdenmukaistamista (väitteet 6 ja 9) sekä toisaalta Euroopan parlamentin toimivaltaa (väitteet 13 ja 14). Kaikkien näiden muuttujien voidaan katsoa liittyvän EU:n poliittiseen yhdentymiseen ja liittovaltiokehitykseen. Nimeän faktorin *poliittisen yhdentymisen faktoriksi*.

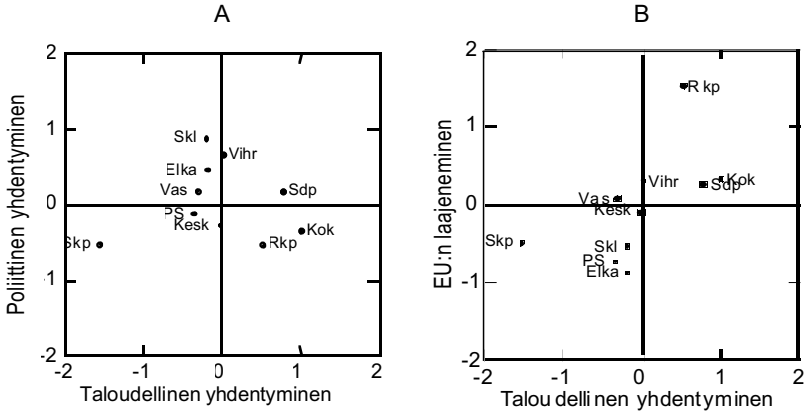
Kolmannella faktorilla korkeita latauksia saivat EU:n laajenemista käsittelevät muuttujat (väitteet 10 ja 11) sekä äänivallan jakoa ministerineuvostossa käsittelevä muuttuja (väite 12). Niiden kaikkien voidaan katsoa liittyvän EU:n ulkosuhteisiin. Kysymys äänivallan jaosta ministerineuvostossa liittyy näet kiinteästi kysymykseen EU:n jäsenmaiden lukumäärästä. Nimeän faktorin *EU:n laajenemisen faktoriksi*.

Faktorianalyysin yhteydessä kaikille ehdokkaille laskettiin faktoripisteet, jotka kuvaavat ehdokkaiden sijaintia kunkin faktorin kuvaamalla ulottuvuudella. Laskemalla faktoripisteiden keskiarvot puolueittain voidaan tarkastella eri puolueisiin kuuluvien ehdokkaiden keskinäistä sijoittumista tarkastelun kohteena olevilla faktoriulottuvuuksilla. Kuviossa 3.2 tarkastellaan ehdokastietoihin perustuen eri puolueisiin kuuluvien ehdokkaiden keskimääräistä sijoittumista mainituilla kolmella faktoriulottuvuudella.

Kuvion A-osassa tarkastellaan faktoripisteiden ryhmäkeskiarvojen perusteella eri puolueisiin kuuluvien ehdokkaiden sijoittumista kahdella ensimmäisellä faktoriulottuvuudella. Kokoomuksen, rkp:n ja sdp:n ehdokkaat suhtautuivat keskimääräistä myönteisemmin EU:n taloudelliseen yhdentymiseen. Skp:n ehdokkaat suhtautuivat taloudelliseen yhdentymiseen jyrkän kielteisesti. Skl:n, vihreiden, elka:n, sdp:n ja vasemmistoliiton ehdokkaat suhtautuivat EU:n poliittiseen yhdentymiseen keskimääräistä

### Kuvio 3.2

*Vuoden 1999 europarlamenttivaaliehdokkaiden suhtautuminen EU:n taloudelliseen yhdentymiseen, poliittiseen yhdentymiseen ja unionin laajenemiseen: faktoripisteiden keskiarvot kolmella faktoriulottuvuudella*



myönteisemmin, rkp:n, skp:n, kokoomuksen, keskustan ja perussuomalaisen ehdokkaat taas keskimääräistä pidättyvämmiin.

Se, että kristillisen liiton ehdokkaat suhtautuivat poliittiseen yhdentymiseen myönteisimmin ja rkp:n ehdokkaat taas hyvin kriittisesti, on odotusten vastainen tulos. Rkp:n ehdokkaat suhtautuivat yleisesti ottaen erittäin myönteisesti EU-integraatioon, mutta he olivat pidättyviä federalistisen kehityksen suhteen ja suhtautuivat toiseksi kielteisimmin suunnitelmiin verotuksen harmonisoinnista (väite 6).

SkI on ohjelmissaan selkeästi vastustanut EU:n federalistista kehitystä, mutta sen ehdokkaat suhtautuivat myönteisesti sellaisen yhteistyön lisäämiseen, joka pohjautuu kristillisiin arvoihin. Kristillisellä liitolla oli vuoden 1999 europarlamenttivaalissa vain

kaksi ehdokasta: Eija-Riitta Korhola ja Martti Heikkinen. Kumpiinkin heistä katsoi, että EU-maiden tulee yhtenäistää veroprosenttejaan (väite 6) ja tiivistää entisestään yhteistyötä ylikansallisten ongelmien ratkaisemiseksi (väite 9). Lisäksi Heikkinen oli puolueensa vaaliohjelmasta selvästi poiketen sitä mieltä, että europarlamentin valtaoikeuksia tulee lisätä (väite 13).

Kuvion 3.2 A-osan oikeassa yläkulmassa olevien puolueiden (sdp, vihr) voi olettaa suhtautuneen kaikkein myönteisimmin EU:n liittovaltiokehitykseen. Kuvion oikeassa alareunassa olevat puolueet (rkp, kok) suhtautuivat myönteisesti taloudelliseen yhdentymiseen, mutta varauksellisesti tai torjuvasti EU:n itsenäisen toimivallan lisäämiseen. Kuvion vasemmassa alareunassa olevat puolueet (Skp, ps, kesk) suhtautuivat kriittisesti EU-integraatioon kokonaisuudessaan. Ne haluavat säilyttää kansallisen itsemääräämisoikeuden ja suojautua yhdentymisen vaikutuksia vastaan.

Kuvion 3.1 tarkastelun yhteydessä todettiin, että EU-kansanäänestysvaiheessa millään puolueella ei ollut sellaista ohjelmallista linjaa, että se olisi samanaikaisesti suhtautunut kielteisesti taloudelliseen yhdentymiseen ja myönteisesti poliittiseen yhdentymiseen. Kuvion 3.2 A-osasta havaitsemme kuitenkin skl:n, elka:n ja vasemmistoliiton ehdokkaiden suhtautuneen keskimääräistä kriittisemmin EU:n taloudelliseen yhdentymiseen samalla kun ne korostivat keskimääräistä enemmän tarvetta poliittisen yhteistyön lisäämiseen.

Kansanäänestysvaiheen rintamalinjoihin verrattuna (vrt. kuvio 3.1) skl:n, vihreiden ja vasemmistoliiton ohjelmallinen positio on selvästi muuttunut. Vuonna 1999 ne suhtautuivat Euroopan yhdentymiseen selvästi myönteisemmin kuin kansanäänestysvaiheessa.

Kuvion 3.2 B-osassa tarkastellaan eri puolueisiin kuuluvien ehdokkaiden keskimääräistä sijoittumista faktorianalyysin ensimmäisellä ja kolmannella faktorilla. Suhtautumisessaan unionin laajenemiseen puolueet jakoutuivat kolmeen ryhmään. Rkp:n ehdokkaat suhtautuivat unionin laajenemiseen myönteisimmin. Kaikille kolmelle rkp:n ehdokkaalle unionin laajeneminen oli

tärkeämpi asia kuin sen kustannukset. Rkp tarkasteli ohjelmassaankin unionin laajenemista turvallisuuden ja vakauden edistämiseen liittyvänä asiana painokkaammin kuin ehkä mikään muu puolue.

Kokoomus, vihreät, sdp, vasemmistoliitto ja keskusta muodostavat keskiryhmän. Niiden ehdokkaat eivät suhtautuneet EU:n laajenemiseen yhtä myönteisesti kuin rkp:n ehdokkaat. Kielteimminkin EU:n laajenemiseen suhtautuivat elka:n, perussuomalaisten, Skl:n ja Skp:n, ehdokkaat. Varauksellisen suhtautumisen motiivit saattoivat olla taloudellisia tai EU:n sisäiseen vallanjakoon liittyviä.

Eri puolueisiin kuuluvien ehdokkaiden mielipiteet taloudellisesta yhdentymisestä ja EU:n laajenemisesta näyttävät selvästi korreloivan keskenään ( $r = 0.57$ ). Taloudelliseen yhdentymiseen myönteisesti suhtautuvat puolueet suhtautuvat myönteisesti myös EU:n laajenemiseen. Taloudelliseen yhdentymiseen kriittisesti suhtautuvat puolueet suhtautuvat kriittisesti myös EU:n laajenemiseen.

## Johtopäätökset

Puolueiden mielipiteet ja ohjelmalliset kannanotot Euroopan yhdentymisestä jäsenyivät nopeasti EU-jäsenyyskeskustelun aikana. Jo silloin syntyivät rintamalinjat, jotka jakoivat puolueita eri ryhmiin sen perusteella, miten ne suhtautuivat yhtäältä taloudelliseen ja toisaalta poliittiseen yhdentymiseen. Samat jakolinjat kertaantuivat vuosien 1996 ja 1999 europarlamenttivaaleissa. Puolueiden esittämät perustelut yhdentymisen eduista ja haitoista olivat hyvin saman suuntaisia kuin jo EU-kansanäänestyksen aikana. Jäsenyyskysymyksen ratkettua kielteinen suhtautuminen jäsenyyteen kuitenkin väheni ratkaisevasti.

Euroopan integraatiokysymykset ovat 1990-luvulla nousseet keskeiseksi suomalaisen politiikan vedenjakajaksi. Niillä on ollut merkittävä vaikutus jopa hallituskoalitioiden muotoutumiseen

(Paloheimo & Wiberg 1997, 303–305). Puolueet voidaan Euroopan unionia koskevan yleisen suhtautumisensa perusteella jakaa kolmeen ryhmään. Ne suhtautuvat yhdentymiseen joko myönteisesti, kriittisesti tai kielteisesti.

Kokoomus, rkp ja sdp suhtautuivat Euroopan unioniin myönteisesti niin jäsenyys sopimusta hyväksyttäessä kuin vuosien 1996 ja 1999 europarlamenttivaaleissa. Vihreiden, vasemmistoliiton, keskustan ja kristillisten yleinen suhtautuminen EU:hun oli paljon edellä mainittuja puolueita kriittisempää. Vihreät ja vasemmistoliitto ovat kansanäänestyksen jälkeen koonneet rivinsä. Vuosien 1996 ja 1999 europarlamenttivaaleissa ne suhtautuivat aloitteellisesti EU:n poliittiseen yhdentymiseen, eivät kuitenkaan sotilaspoliittiseen yhdentymiseen. Vuoden 1999 europarlamenttivaalissa valittu keskustan EP-ryhmä on edelleen epäyhtenäisempi kuin minkään muun puolueen EP-ryhmä. Keskustan ryhmässä Mikko Pesälä ja Samuli Pohjamo katsoivat (1999) EU-jäsenyydestä olevan enemmän hyötyä kuin haittaa. Kyösti Virrankoski ja Paavo Väyrynen sen sijaan olivat sitä mieltä, että EU-jäsenyydestä on enemmän haittaa kuin hyötyä.

Vuoden 1996 europarlamenttivaaleihin osallistuneet veu ja vsl sekä vuoden 1999 vaaliin osallistunut Skp suhtautuivat Suomen EU-jäsenyyteen kielteisesti. Ne muodostivat fundamentaaliopposition, joka halusi Suomen irrottautuvan EU:n jäsenyydestä.

Puolueiden Eurooppa-ohjelmat varioivat puolueiden ideologisten perinteiden mukaisesti. Porvarilliset puolueet, varsinkin kokoomus ja rkp, näkivät markkinatalouden kehittymisen yhdentymisen myönteisenä piirteenä. Rkp:n ja kokoomuksen ohjelmissa oli toki myös monia eroja. Rkp korosti ohjelmissaan selvästi kokoomusta enemmän ihmisoikeuskysymyksiä.

Vasemmistoliitto, sdp ja vihreät taas löysivät yhdentymisen myönteisimmät piirteet mahdollisuuksissa säännellä markkinatalouden haitallisia piirteitä yhteisellä kansainvälisellä toiminnalla. Ne näkivät poliittisen yhdentymisen välineenä markkinatalouden valjastamiseksi poliittiseen ohjaukseen. Kun talouden kansainvälistyminen on heikentänyt kansallisvaltioiden hallitusten valtaa,

vasemmistoliitto, sdp ja vihreät pyrkivät palauttamaan poliittisen järjestelmän talousjärjestelmälle menettämän vallan lisääntyvän poliittisen yhdentymisen avulla. Tasa-arvon ja sosiaalisten oikeuksien kysymyksissä vihreät voidaan ohjelmallisesti sijoittaa pikemminkin vasemmistoon kuin oikeistoon.

Puolueiden suhtautuminen poliittiseen yhdentymiseen muuttui tarkastelukaudella entistä myönteisemmäksi. Vuoden 1999 ohjelmissaan puolueet olivat halukkaampia kuin vuonna 1996 antamaan EU:lle uusia tehtäviä ja lisäämään sen itsenäisiä toimivaltuuksia. Kokoomuksen ohjelmassa painopisteen muutos liittovaltiolliseen suuntaan vuodesta 1996 vuoteen 1999 oli suurempi kuin minkään muun puolueen ohjelmassa. Kokoomuksen vuoden 1999 europarlamenttivaaliehdokkaat eivät kuitenkaan olleet innostuneita EU:n liittovaltiokehityksestä. Kokoomuksen vuonna 1999 valituista europarlamentaarikoista Iikka Suominen ja Ari Vatanen vastustivat selvästi europarlamentin vallan lisäämistä. Piia-Noora Kauppi sen sijaan olisi halunnut lisätä europarlamentin valtaa ministerineuvoston kustannuksella.

Kommunistit, perussuomalaiset ja Skl vastustivat vuoden 1999 vaaliohjelmissaan jyrkimmin EU:n liittovaltiokehitystä. Skl:n europarlamenttivaaliehdokkaat sen sijaan suhtautuivat myönteisesti EU-maiden yhteisen päätöksenteon lisäämiseen.

Poliittisen yhdentymisen suuntautumisessa vasemmisto ja oikeisto erosivat toisistaan. Kuten kansallisellakin tasolla, poliittinen oikeisto suhtautui vasemmistoa myönteisemmin poliittiseen aktiivisuuteen poliisitoimen, oikeuslaitoksen ja muun kontrollipolitiikan alalla.

Vuoden 1999 ohjelmat olivat vuoden 1996 ohjelmia pragmaattisempia ja niiden aihepiirit olivat saaneet runsaammin vaikutteita EU:n politiikan päiväjärjestyksestä.

Ehdokkaiden kannanotot olivat enimmäkseen yhdenmukaisia heidän omien puolueidensa vaaliohjelmien kanssa. Selvin poikkeus oli Skl. Sen ohjelmat olivat vahvasti antifederalistisia, mutta ehdokkaat suhtautuivat yhteistä puolustusta lukuun ottamatta myönteisesti poliittiseen yhdentymiseen.

Vuoden 1999 europarlamenttivaalissa valituista suomalaisista puolue ryhmistä keskustan ryhmä oli tässä luvussa tarkasteltujen 18 muuttujan suhteen sisäisesti epäyhtenäisin, kokoomuksen ryhmä toiseksi epäyhtenäisin.

Vasemmistopuolueiden vaaliohjelmissa oli niukasti kannanottoja EU:n institutionaalisista kysymyksistä. Varovaisuus saattoi johtua siitä, että vasemmistopuolueiden sisällä oli erilaisia käsityksiä siitä, tulisiko niiden porvarillisten puolueiden tapaan korostaa ministerineuvoston roolia EU:n keskeisimpänä päätös-elimenä vai vihreiden tapaan vaatia demokratian laajentamista europarlamentin valtaa lisäämällä.

Vaaliohjelmien ja europarlamenttiehdokkaiden kannanottojen perusteella näyttää siltä, että Suomen poliittisen eliitin suhtautuminen EU-integraatioon on 1990-luvun lopulla muuttunut aikaisempaa myönteisemmäksi. Äänestäjät sen sijaan suhtautuivat 1990-luvun lopulla EU-integraatioon yhtä epäluuloisesti kuin vuosikymmenen puolivälissä. Tätä kysymystä valotetaan kirjan seuraavassa luvussa.



## Analysoidut puolueiden europarlamenttivaaliohjelmat

- Kansallinen Kokoomus (1996): Kokoomuksen EU-tavoitteet. Kokoomuksen puoluevaltuusto 30.3.1996.
- Kansallinen Kokoomus (1999): Tekojen aika myös Euroopassa. Kokoomuksen puoluekokous 21.–23.5.1999.
- Luonnonlainpuolue (1999): Euroopan parlamentin vaalit, kesäkuu 1999.
- Perussuomalainen kriittisenä Euroopassa. Perussuomalaiset 1999.
- Ruotsalainen kansanpuolue (1996): Gör det bästa av EU. Programmet fastställt av partidagen 1996.
- Ruotsalainen kansanpuolue (1999): Visio EU:n tehtävästä. Hyväksytty 2.3.1999.
- Suomen kommunistinen puolue (1999): Demokraattinen vaihtoehto EU:lle – ehdoton ei Natolle. SKP:n EU-vaaliohjelma. SKP:n keskuskomitea 10.–11.4.1999.
- Suomen Keskusta (1996): Suomen Keskustan kannanotto EU:n tulevaan kehitykseen. Suomen Keskustan puoluevaltuuskunta 25.–26.11.1995.
- Suomen Keskusta (1999): Keskustan Eurooppa-ohjelma. Suomen Keskustan puoluevaltuuskunta 24.–25.4.1999.
- Suomen Kristillinen Liitto (1996): Turvallisesti Euroopassa. Europoliittinen ohjelma.
- Suomen Kristillinen Liitto (1999): EU-vaaliohjelma.
- Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (1996): EU-vaalijulistus: Työllisyyttä, hyvinvointia, turvallisuutta – sosialidemokraattinen Eurooppa.
- Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (1999): Ihmisten Eurooppa – yhdessä turvallisesti. Sdp:n eurovaaliohjelma 1999.
- Vapaan Suomen Liitto (1996): Suomi irti EU:sta. Hyväksytty VSL:n yleiskokouksessa 1996.
- Vasemmistoliitto (1996): Ihminen, kuntalainen ja eurooppalainen. Vasemmistoliiton kunnallisvaali- ja europarlamenttivaaliohjelma. Vasemmistoliiton puoluevaltuusto 20.–21.4.1996.
- Vasemmistoliitto (1999): Vasemmistoliiton EU-politiikan lähtökohdat. Vasemmistoliiton puoluevaltuusto 29.11.1998.
- Vihreä liitto (1996): Vihreä Eurooppa. Vihreän liiton EP-vaaliohjelma. Vihreän liiton vuosikokous 25.–26.5.1996.
- Vihreä liitto (1999): Vihreä Eurooppa. Vaaliohjelma Europarlamenttivaaleissa 1999. Vihreän liiton valtuuskunta 20.2.1999.